

VARMAA ON VAIN EPÄVARMUUS

Raportti kyselystä Helsingin yliopiston
apurahatutkijoille (2020)

HYT

HELSINGIN YLIOPISTON TIEEENTEKIJÄT
FORSKARFÖRENINGEN VID HELSINGFORS UNIVERSITET
THE HELSINKI UNIVERSITY ASSOCIATION OF RESEARCHERS AND TEACHERS

Varmaa on vain epävarmuus

Raportti kyselystä Helsingin yliopiston apurahatutkijoille (2020)

HYT

Helsingin yliopiston tieteentekijät (HYT) ry

Raportin on laatinut HYTin apurahatutkijoiden työryhmä tammi-maaliskuussa 2021:

Julia von Boguslawski, Aleksandra Dobrego, Olli-Pekka Kasurinen, Igor Mikeshin, Tommi Mäklin, Pirjo Ovaskainen ja Kersti Tainio.

SISÄLLYSLUETTELO

Sisällysluettelo	3
Tiivistelmä	4
Summary	7
Yliopistoyhteisö: kolmen kerroksen väkeä	10
Pirstaleinen ja niukka rahoitus luo epävarmuutta	15
Yliopistokorvaus ei vastaa tarkoitustaan	17
Tiedotus takkuu	18
Työhyvinvointi ja tuen tarve	20
Perhe-elämän ja apurahatutkimuksen yhdistäminen	22
Apurahatukijat yhteiskunnan rakenteiden väliinputoajina	24
Apurahatutkijan uranäkymät	26
Ani harva on uransa suhteen optimistinen	27
Akateemiselle uralle tähtäävillä epävarmuus on päällimmäisenä	28
Työllistyminen yliopiston ulkopuolelle	30
* Suositukset Helsingin yliopistolle	31
* Suositukset säätiöille	34
* Suositukset apurahansaajien toimeentulon ja työttömyysturvan parantamiseksi	36
Liite: Kyselylomake	38

TIIVISTELMÄ

Helsingin yliopistolla työskenteleville apurahatutkijoille suunnatun kyselymme tarkoituksena oli selvittää apurahatutkijoiden kokemia ajankohtaisia haasteita. Pyrimme laajan kyselyn (ks. liite) avulla luotaamaan apurahatutkijoiden arkea erityisesti kahdesta näkökulmasta:

1) Miten Helsingin yliopiston käytännöt ja työkuultuuri tällä hetkellä huomioivat apurahatutkijat ja integroivat heidät yliopistoyhteisöön?

2) Millaisia haasteita apurahatutkija kohtaa suhteessa yhteiskunnan rakenteisiin ja turvaverkkoon? Kyselymme tarkoituksena oli siten tunnistaa konkreettisia ongelmia ja tarjota ratkaisuja niihin (ks. Suositukset, s. 31–37).

Kysely tehtiin marraskuussa 2020 ja siihen vastasi 258 henkilöä, joista 209 vastasi suomenkieliseen, 44 englanninkieliseen ja 5 ruotsinkieliseen kyselyyn. Vastaajista valtaosa oli naisia 68 %, miehiä oli 29 %, ja sukupuolensa jätti määrittelemättä 3 %. Vastaajien keski-ikä oli 35,7 vuotta. Nuorin vastaaja oli 21 vuotta, vanhin 62. Valtaosa vastaajista (80 % suomenkieliset, 78 % englanninkieliset, 100 % ruotsinkieliset) oli väitöskirjatutkijoita (I uravaihe), ja toiseksi suurimman kategorian muodostivat tutkijatohtorit (II uravaihe) (17 % suomenkielisistä, 11 % englanninkielisistä). Yliopistotutkijoita tai lehtoreita (III uravaihe) oli 4 % suomenkielisistä ja 7% englanninkielisistä. Kyselyyn vastanneet apurahatutkijat edustivat kattavasti Helsingin yliopiston eri tiedekuntia, joskin eniten vastauksia saatiin humanistisesta, lääketieteellisestä ja valtiotieteel-

lisestä tiedekunnasta. Vastaajien määrä vaihteli kysymyksittäin, ja raportissa mainitut prosenttiosuudet perustuvat siksi kuhunkin kysymykseen vastanneiden määrään. Painotamme raportissa avovastauksen analysointia tilastollisen analyysin sijaan (ks. liite s. 38.)

Apurahansaajien suurimpia huolenaiheita ovat kyselymme perusteella pirstaloitunut rahoitus, lyhyet rahoituspätkät ja epävarmuus tulevasta rahoituksesta. Pätkittäinen rahoitus on paitsi erittäin stressaavaa, myös tehotonta pitkäjänteisen tutkimustyön näkökulmasta. Taloudellinen epävarmuus heijastuu erityisen selvästi perheellisten apurahatutkijoiden arkeen, ja apurahat näyttävät pääkaupunkiseudulla olevan perheellisille liian niukka tulonlähde. Niukka ja epävarma toimeentulo vaikuttaa suunnitelmiin perustaa perhe. Kyselymme osoittaa, että tarvitsemme yhteiskunnallista keskustelua ja laajempaa tutkimusaineistoa liittyen apurahalla tutkimustaan tekevien perheellistymiseen, apurahan ja perhe-elämän yhteensovittamiseen sekä siihen liittyvän epävarmuuden tasa-arvovaikutuksiin.

Selvityksemme osoitti myös, että apurahatutkijat kiinnittyvät heikosti yliopistoyhteisöön. Monet kertoivat ulkopuolisuuden korostuneen koronapandemian aikana, mutta suurin osa mainituista yhteisöön liittyvistä ongelmista ei aiheutunut poikkeusoloista. Apurahatutkijoiden side lähiyhteisöön jää usein ohueksi, eikä yhteisöllisyyden kokemusta synny ilman säännöllistä ja arkipäiväistä kosketusta oman lähiyhteisön kanssa. Ulkopuolisuuden kokemusta ruokkivat myös

erilaiset syrjivät käytännöt sekä työtilojen puute. Yksi merkittävimmistä syrjivistä käytännöistä on se, miten vaihtelevasti yliopiston viestintä tavoittaa apurahatutkijat. Ulkopuolisuuden kokemus lisääntyy, jos jätetään määrittelemättä, koskeeko tiedotus apurahatutkijoita vai puhutellaanko pelkästään henkilökuntaa. Yliopistojen tukipalvelut ja jopa perusinfra näyttävät kyselymme perusteella olevan vaihtelevasti tarjolla apurahatutkijoille.

Johtuen poikkeuksellisen häilyvästä ja epävarmasta asemasta apurahatutkijat kokevat merkittäviä hyvinvointiinsa liittyviä uhkia. Keskeisimpiä niistä ovat rahoituksen epävarmuus ja sitä kautta työttömyys, koska apurahatutkijat jäävät nykyisellään ansiosidonnaisen työttömyysturvan ulkopuolelle. Työttömyyden uhan lisäksi työterveyshuollon puuttuminen aiheutti huolta omasta fyysisestä ja henkisestä hyvinvoinnista. Apurahatutkijat kokevat kyselymme mukaan jatkuvia rahoitukseen liittyviä suorituspaineita, epävarmuutta uranäkymiensä suhteen sekä jo mainittua ulkopuolisuutta yliopistoyhteisöstä. Näiden tekijöiden aiheuttamaan huomattavaan psyykkiseen kuormitukseen nähden apua ja keinoja apurahatutkijoiden hyvinvoinnin tueksi on tarjolla liian vähän.

Selvitimme kyselyssä myös apurahatutkijoiden kokemuksia yhteiskunnan heille tarjoamista turvaverkoista. Vastaukset osoittivat, että työttömyys- ja sosiaaliturvan osalta apurahatutkijat ovat monin tavoin väliinputoajia. Lisäksi tietoa saatavilla olevasta avusta on usein vaikea löytää tai saada eri viranomaistahoilta. Tiedon hajanaisuus on erityinen ongelma, minkä lisäksi saatavilla oleva tieto on usein niin yleisluontoista, että apurahatutkijoilla on vaikeuksia soveltaa sitä omaan, yksilölliseen tilanteeseensa. Lisäksi englanninkielisen tiedon vähäisyys vaikeuttaa kansainvälisten apurahansaajien asemaa ja heidän mahdollisuuksiaan saada apua esim. verotukseen ja oleskelulupaan liittyvissä asioissa tai hakea itselleen kuulu-

via tukia. Tilanteen parantamiseksi tarvitaan viranomaisten välistä koordinaatiota, uudistuksia käytäntöihin sekä poliittista tahtoa uudistaa työttömyys- ja sosiaaliturvaa niin, että ne palvelevat apurahansaajia osana muita nykyään yhä yleisemmäksi muuttuvia työnteon muotoja (monityöläisyys, itsensä työllistäminen).

Apurahatutkijoilla on huomattavan negatiivinen käsitys uranäkymistään ja vaikeuksia hahmottaa sitä, millaista uraa heidän kannattaa itselleen rakentaa. Se, että tohtorit työllistyvät tilastollisesti tarkasteltuna edelleen hyvin, ei näytä vaikuttavan apurahatutkijoiden käsityksiin omista työllisyysnäkymistään. Vastaukset osoittivat, että koettu epävarmuus korreloi vahvasti sen kanssa, miltä tulevaisuus vastaajan mielestä vastaushetkellä näytti: jos nykyhetki näyttää toivottomalta pätkätöiden ja työttömyyden köyhyysloukulta, on ymmärrettävästi vaikea katsoa tulevaa toiveikkaana. Olisi aiheellista tutkia, työllistyvätkö apurahatutkijat heikommin kuin heidän työsuhteiset ja sitä kautta paremmin verkostoituneet kollegansa, tai joutuvatko he mahdollisesti useammin hakemaan paikkaansa akateemisen maailman ulkopuolelta. Kyselymme vastanneet apurahatutkijat olivat myös epävarmoja sen suhteen, kannattaako heidän panostaa tutkijanuraan yliopistossa vai verkostoitumiseen ja meritoitumiseen yliopiston ulkopuolista uraa ajatellen. Tohtorintutkinnon suorittamiselle asetettu 4 vuoden tavoiteaikataulu vaikeuttaa osaltaan heidän urapohdintojaan, koska aikaa kahdelle vaihtoehdoiselle uralle valmistautumiseen ei ole.

Tampereen yliopiston tieteen tekijät (TATTE) toteutti keväällä 2020 [laajan kyselyn](#) Tampereen yliopiston apurahatutkijoille. TATTEN ja nyt käsillä olevan HYTin selvityksen tuloksista nähdään, että samankaltaiset ongelmat vaivaavat sekä Tampereen että Helsingin yliopistoa suhteessa apurahatutkijoihin: eriarvoisuuden kokemukset, yhteisöllisyyden puute, tiedekunnittain vaihtelevat käytän-

nöt ja huono tiedotus kietoutuvat toisiinsa vyyhdiksi, jonka ytimessä on apurahatutkijan poikkeuksellisen häilyvä asema. Helsingin ja Tampereen yliopiston samankaltaiset ongelmat viittaavat siihen, että suomalaisen yliopistojen tulisi yhteisvoimin panostaa apurahatutkijoiden aseman parantamiseen. Tavoitteet on asetettava yhdessä apurahatutkijoiden kanssa, tavoitteiden saavuttamista on seurattava pidemmällä aikavälillä ja toimivia käytäntöjä on jaettava aktiivisesti.

SUMMARY

We recently sent out a survey to grant-funded researchers working at the University of Helsinki aiming to establish what kinds of challenges they face right now. With the wide-ranging survey (see appendix 1) we wanted to learn about grant-funded researchers' daily life from two vantage points:

1) how the practices and work culture at the University of Helsinki currently take grant-funded researchers into consideration and integrate them into the academic community and

2) what kinds of challenges grant-funded researchers face in relation to societal structures and the safety net. Thus, the objective of our survey was to recognise real problems and to offer solutions to them (see Recommendations, p. 31–37).

The survey was carried out in November 2020 and 258 people took part; 209 people responded to the survey in Finnish, 44 in English, and 5 in Swedish. The majority of respondents were women 68%, men represented 29%, and 3% did not define their gender. The average age of respondents was 35.7 years. The youngest participant was 21 years old and the oldest was 62 years old. Most respondents (80% of the Finnish speakers, 78% of the English speakers, 100% of the Swedish speakers) were PhD candidates (I career stage), the second most represented category was

that of postdoctoral researchers (II career stage) (17% of Finnish speakers, 11% of English speakers). University researchers and lecturers (III career stage) accounted for only 4% of Finnish-speaking and 7% of English-speaking respondents. The grant-funded researchers who took part in the survey comprehensively represented the various faculties at the University of Helsinki, however, the highest number of participants came either from the faculty of arts, the faculty of medicine, or the faculty of social sciences. The number of respondents varied from question to question, and for this reason the percentages mentioned in the report are based on the number of respondents for each question. In the report we give priority to analysis of open-ended responses rather than statistical analysis (see appendix p. 38.)

According to our survey, grand-funded researchers worry most about fragmented funding, short funding periods, and uncertainty about future funding. Intermittent funding is not only very stressful but ineffective from the perspective of long-term research. Financial uncertainty is particularly strongly felt in the daily lives of grant-funded researchers that have families, and funding seems to be an insufficient source of income for researchers with families living in the greater Helsinki area. Inadequate and uncertain income also influences researchers' decisions regarding starting a family. Our survey

reveals that more discussion and research is needed at the societal level regarding grant-funded researchers' ability to start a family, their need to balance a grant-based income and family life, and how these uncertainties affect equality.

The study also showed that grant-funded researchers are only weakly connected to the academic community. Many reported that the feeling of being an outsider was accentuated during the COVID-19 pandemic but most of the community-related problems mentioned were not caused by the exceptional circumstances. Grant-funded researchers' ties to their immediate work community often remain weak because the experience of belonging to a community develops only through regular and daily contact with one's immediate colleagues. Feelings of being an outsider are also fed by various discriminatory practices as well as by the lack of workspaces. One of the most significant discriminatory practices is that grant-funded researchers do not systematically receive the University's communications. Feelings of being an outsider are amplified if communications do not specify whether they apply to grant-funded researchers also or if they are aimed only at University employees. According to our study, University support services and even basic infrastructure seem to be inconsistently available to grant-funded researchers.

Due to their exceptionally unstable and precarious position, grant-funded researchers experience significant threats linked to their wellbeing. Central to these are the uncertainties related to funding and thus to unemployment, as grant-funded researchers are currently not entitled to earnings-related unemployment allowance. In addition to the

threat of unemployment, grant-funded researchers' lack of access to occupational healthcare services results in concern about their physical and emotional wellbeing. According to our study, grant-funded researchers experience continual funding-related performance pressure, uncertainty regarding their career development, as well as the above-mentioned feelings of being left out of the academic community. In light of the considerable mental strain caused by these factors, it is clear that more help and added measures to support grant-funded researchers' wellbeing are needed.

Our survey also included questions about grant-funded researchers' experiences with the safety net society is supposed to provide. The responses showed that, in terms of unemployment and social security, grant-funded researchers often fall between the cracks. Respondents said that it is difficult to find or get information from various authorities regarding help that may be available to them. A particularly big problem is that information is scattered, and furthermore, that the information that is available is often so general in nature that it is difficult for grant-funded researchers to apply it to their own, unique situation. Moreover, the lack of information provided in English makes the position of international grant researchers even more difficult, as it is hard for them to receive help in matters related to, for example, taxation and residence permits, or to apply for support that they are entitled to. For the situation to improve, we need coordination between authorities, reforms to practices, and the political will to revamp unemployment and social security so that they serve grant recipients who have adopted now increasingly common ways of working (multiple job-holding, self-employment).

Grant-funded researchers have a distinctly negative career outlook and difficulties recognising what kind of career they should build for themselves. The fact that doctorate holders are, statistically, likely to find employment does not seem to influence grant researchers' view of their own employment prospects. The survey responses suggest that the uncertainty felt at the time of responding strongly correlated with what the respondent felt the future looked like: if the current situation feels like a hopeless poverty-trap of part-time work and unemployment, it is understandably difficult to look to the future with hope. It would be important to research whether grant-funded researchers are less likely to find employment than their colleagues who have an employment contract, and who thus have better networks, or whether they may more frequently have to seek employment outside the academic world. The grant-funded researchers who took part in our survey are also uncertain whether it is more worthwhile for them to invest in a research career at the university or to focus on networking and seeking merit with an eye to a career outside the university. The four-year target period for completing a doctoral dissertation complicates career considerations because there is not enough time to prepare for two alternative careers.

In spring 2020, the Tampere University Association of Researchers and Teachers (TATTE) carried out a [broad survey](#) among grant-funded researchers at the University of Tampere. The results of the TATTE and HUART surveys show that the University of Tampere and the University of Helsinki have similar problems when it comes to grant-funded researchers: entangled experiences of inequality, lack of community, practices that vary across faculties, and poor communications together contribute to the exceptionally precarious position of the grant-funded researcher.

That the University of Helsinki and the University of Tampere are having similar problems in this regard suggests that Finnish universities should work together to improve the position of grant-funded researchers. Targets must be set together with grant-funded researchers, progress towards achieving targets must be monitored over the longer term, and successful practices must be actively shared.

YLIOPISTOYHTEISÖ: KOLMEN KERROKSEN VÄKEÄ

Kysyimme, kokevatko apurahatutkijat kuuluvansa yliopistoyhteisöön. Tähän kysymykseen vastasi yhteensä 211 henkilöä. Heistä vain 61 vastaajaa (29%) koki selvästi kuuluvansa yliopistoyhteisöön, kun taas 65 (31%) vastasi, ettei koe kuuluvansa yhteisöön. Merkittävä osa, 79 vastaajaa (37%), koki kuuluvuutensa yliopistoyhteisöön epä-määräisenä tai osittaisena. Kuusi henkilöä (3%) jätti vastaamatta kysymykseen tai vastasi, ettei osaa sanoa.

Vastaukset avaavat näkymän kolmeen kerrokseen jakautuvasta yhteisöstä. Työsuhteiset näyttäytyvät yhteisön varsinaisina ja täysivertaisina jäseniä. Apurahatutkijat kiinnittyvät yhteisöön vaihtelevasti riippuen oman yksikkönsä käytännöistä. Ilman rahoitusta olevat jäävät puolestaan täysin ulkopuolisiksi, vaikka heillä olisi tohtorintutkinnon suoritusoikeus.

Apurahatutkijoiden kokemukset yhteisöön kuulumisesta tai kuulumattomuudesta ovat vahvasti sidoksissa heidän lähiyhteisöönsä. Vastaajat kuvasivat sekä yhteisöön sitovia että siitä erottavia tekijöitä, joiden myötä he kokivat yhtäältä kuuluvansa tiettyihin yhteisöihin ja toisaalta olevansa toisista ulkopuolisia. Ne, jotka kokivat vahvimmin kuuluvansa yhteisöön, kertoivat myös olevansa tyytyväisiä omaan lähiyhteisöönsä. He nostivat esiin sen, että omassa tutkimusryhmässä, oppiaineessa tai omalla alalla ei juurikaan tehty eroa työsuhteisten ja apurahalla toimivien tutkijoiden välillä.

”Omalla alallani yhteisöllisyys on vahvaa, eikä tässä ole nähdäkseni mainittavaa eroa työsuhteessa olevien ja apurahatutkijoiden välillä.”

”Koen kuuluvani yliopistoyhteisöön, koska olen aktiivisesti itse ollut paikalla, luonut suhteita ja tehnyt esim. aikanaan ilmaistakin työtä, jotta minulla olisi mahdollisuus kuulua yhteisöön. Vuosien mittaan olen ottanut oman paikkani.”

” *Kyllä koen [kuuluvani yliopistoyhteisöön], vaikka en aina toivottuna jäsenenä. Lähimmät oman oppiaineen kollegat luovat yliopistoyhteisön, yliopisto itse kohtelee varsinkin apurahavaiheessa henkilöitä toisen luokan kansalaisina ja ilman apurahaa olevia henkilöitä jonain, jotka olisi parempi unohtaa.”*

” *Vaihtelevasti. Tuntuu siltä, että olen osa yhteisöä silloin kun työpanostani tarvitaan johonkin, mutta en silloin, kun kuuluminen voisi oikeuttaa johonkin.”*

” *Ihanien kollegojen vuoksi – kyllä. Usein kyllä jouduin odottamaan tarkennusta, että virkistyspäivät ym. koskivat myös apurahalla olevia sillä niitähän yleensä mainostetaan ’yliopiston työntekijöille.’”*

” *Jos olisin opetusvelvollisuudella kiinnitettynä työyhteisöön, osallistuisin opintosuunnan kokouksiin, jotka ovat lähiyhteisön merkittävin yhteisöllinen tapahtuma/käytäntö. Kahvihuonetta ei ole ja korona-ajan etätyössä myös yhteiset lounaat ovat mahdottomuus.”*

” *Yliopistoyhteisöön valitettavasti en koe enää kuuluvani. Asia muuttunee, mikäli jossain kohtaa saan yliopistolta työtilan. [...]”*

Toisaalta on huomionarvoista, että myös niiden joukossa, jotka kokivat kuuluvansa yhteisöön, useampi totesi sen vaatineen ”hartiavoimin töitä” ja joskus myös palkantonta työtä, jonka avulla oma paikka yhteisössä oli lunastettu.

Monet, jotka kokivat lähimpien kollegoidensa ansioista kuuluvansa omaan oppiaineensa, tutkimusryhmänsä tai osastonsa yhteisöön, kokivat samalla vahvaa ulkopuolisuutta laajemmasta yliopistoyhteisöstä, koska näkivät yliopistotason käytännöt ja byrokratian niin vahvasti apurahatutkijoita syrjivinä. Konkreettisia ja eriarvoistavia rakenteita, joita vastaajat nostivat esiin, olivat mm. työtilojen puute, epäselvä tai puutteellinen tiedotus, TUHAT-profilin vierailevan tutkijan status sekä jäykkä byrokratia. Lisäksi yliopistopedagogiikan kurssien ja opetusmahdollisuuksien puutteen nähtiin estävän meritoitumista. Kun apurahatutkijat eivät saa mahdollisuuksia kerätä kannuksia työsuhteisten kollegoidensa tapaan, he jäävät jälkeen urakehityksessä.

Niiden vastauksissa, jotka kokivat itsensä täysin ulkopuolisiksi, korostuivat vähäiset tai olemattomat yhteydet omaan yksikköön, oppiaineeseen, tai muuhun lähiyhteisöön. Nämä vastaajat olisivat kaivanneet esimerkiksi työtiloja yliopistolla tai opetusmahdollisuuksia – siis asioita ja tilaisuuksia, jotka olisivat lisänneet kontakteja omiin lähimpiin kollegoihin. Kun suhdetta yliopistoon ei muodostu vuorovaikutuksessa kollegoiden kanssa, se rakentuu lähinnä byrokratian ja hallinnollisten käytäntöjen varaan. Jos ne ovat jätkeä ja eriarvoistavia, on selvää, että apurahatutkijat tuntevat olonsa ulkopuolisiksi.

E erityisen vaikeasti yhteisön ulkopuolelle jäävät niin sanotusti omarahoitteisesti väitöskirjaa tekevät tutkijat. Omarahoitteisilla tutkijoilla tarkoitetaan niitä, jotka vasta

hakevat ensimmäistä apurahaansa tai ovat tilapäisesti ilman rahoitusta. Kyseessä on siis eräänlainen välitila, joka saatetaan mieltää nopeasti ohimeneväksi poikkeusajaksi. Todellisuudessa monet kuitenkin päätyvät tekemään esimerkiksi väitöskirjaa jopa vuosien ajan ilman rahoitusta joko työttömänä tai muun työn ohella. Tilanne ei yleensä ole oma valinta, vaan tulos siitä, että rahoitusta on hyvin vaikea saada. Ilman rahoitusta väitöskirjaa tekevät näyttävät kyselyn vastausten perusteella jäävän sekä yhteisön että osittain myös tukipalveluiden ulkopuolelle.

Ei ole yliopiston etu, että osa niistä väitöskirjantekijöistä, joille se on myöntänyt tohtorintutkinnon suoritusoikeuden, jää oman onnensa nojaan. On tärkeää, että myös heitä tuetaan, jotta he voivat mahdollisuuksiensa mukaan edistää tutkimustaan ja integroitua yliopistoyhteisöön. Myös omarahoitteiset tulisi siksi muistaa tiedotuksessa ja ohjata tukipalveluiden piiriin. On syytä jatkaa hyviksi havaittuja käytäntöjä, kuten kirjoitustyöpajoja muun työn ohessa väitöskirjaa tekeville ja luoda omarahoitteisille tutkijoille räätälöityjä uusia tukimuotoja.

Vastauksista käy selvästi ilmi, että yliopistoyhteisöön kuulumisen rakentuu konkreettisissa tiloissa ja todentuu arkisissa kohtaamisissa muun työyhteisön kanssa. Kuten kaikki muutkin tutkijat, myös apurahatutkijat tarvitsevat ympärilleen kollegoja, joita tavata säännöllisesti, sekä työtiloja ja kahvihuoneita, jotka mahdollistavat sekä tiukan asialliset että vapaamuotoisemmat kohtaamiset. [TATTEn 2020 tekemä kyselytutkimus](#) osoittaa vahvasti samaan suuntaan (s. 11-12), kuten myös Helsingin yliopiston väitöskirjatutkijat ry:n vuonna 2018 tekemä kysely ([HYVÄT 2018](#)).

Toiminnastaan ansaitsevat kiitosta kaikki tutkimusryhmät, oppiaineet ja muut lähiyhteisöt, jotka osallistavat apurahatutkijoita mahdollisimman tasavertaisesti, sillä ne

” [...] osastolla tuntuu olevan kahden luokan väitöskirjatutkijoita - niitä, joilla on apurahatutkijasopimus yliopistolle ja omarahoitteisia. Omarahoitteiset eivät pääse/heitä ei kutsuta samoille sähköpostilistoille. Omarahoitteisilla on siten heikompi tiedonsaanti ja esim. pienemmät mahdollisuudet päästä yliopistopedagogiikan kurssille ja kasvattaa taitojaan.”

” Yliopisto ei ylipäättään tunnista omarahoitteisia edes tutkijoiksi. Me olemme harrastajia yliopiston mielestä (dekaani sanoikin tämän suoraan).”

näyttävät olevan selvimmin yhteydessä yliopistoyhteisöön kuulumisen kokemukseen. Vastausten perusteella täysivaltainen lähiyhteisöön kuulumisen edellyttää työtillaa yliopistolla. Muu yhteisöllinen toiminta ja mahdollisuudet tavata lähimpiä kollegoita kasvotusten (kokoukset, seminaarit, kahvihuoneet, jne.) voivat kuitenkin jossain määrin paikata tilannetta ja sitoa myös työtilattomat apurahatutkijat paremmin yhteisön osaksi.

Yhteisöön kuulumista voidaan tukea myös apurahatutkijan sopimuksen avulla (ks. Suositukset Helsingin yliopistolle, s. 31). Kyseilymme vastanneista vain puolet (51 %) ilmoitti tehneensä apurahatutkijan sopimuksen yliopiston kanssa. Sopimuksen merkitys oli jäänyt epäselväksi monille, varsinkin kansainvälisille vastaajille. Yliopiston tulee parantaa ja lisätä tiedotusta apurahatutkijan sopimuksesta ja tähdentää, millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia siihen kuuluu.

Apurahatutkijan sopimus on edistysaskel, mutta sen kohdalla tulee ratkaista rahoituksen katkeamiseen liittyvät ongelmat. Vastauksista kävi ilmi, että edestakaiset siirtymät työsuhteesta apurahalle ja työtömäksi ovat apurahatutkijoille arkea. Työn sisältö tai perustarpeet eivät siirtymien johdosta muutu. Siirtymät eri sopimusten välillä aiheuttavat kuitenkin herkästi tutkimukseen tarvittavan ja yliopiston tarjoaman perusinfrastruktuurin katkeamisen.

Yliopistolla ei näytä olevan vakiintunutta käytäntöä siitä, miten esim. työtilasopimuksia voidaan jatkaa lyhyen rahoituskatkon yli. Joissain tapauksissa huoneen saa pitää, vaikka rahoituksessa olisikin pieni katkos, kun toisissa tapauksissa tutkijaa pyydetään tyhjentämään työpiste välittömästi sopimuksen päättyessä. Samoin oikeudet käyttäjätunnuksiin, sähköpostiosoitteeseen, pääsy kirjaston tietojärjestelmiin, tulostus- ja kopiointioikeudet, tutkimukseen tarvittavien tietokoneohjelmien käyttöoikeudet, näkyvyys TUHAT-tietokannassa, kuulumisen

“Because in my contract with the University it is written that ‘it doesn’t constitute employment’, this makes difficult to correctly answer the direct question ‘Are you employed?’, for example, when applying for an extended residence permit. This includes, by this way, this exact survey, where there is a question ‘I currently have an employment contract at the university’, which I don’t know how to answer because of the abovementioned phrase in my contract.”

”Suurin ongelma on yliopiston/tiedekunnan mielenkiinnon puute apurahatutkijoiden tilannetta kohtaan. Apurahatutkijoiden asiat, esimerkiksi sopimukset, tuntuvat jäävän aina viimeiseksi työlistalle, mistä seuraa arvaamattoman pituisia viivästyskiä ja yllättäviä katkoksia. On myös vaikea tietää, keneltä kysyä omaan tilanteeseen liittyvistä asioista, koska kaikki tuntuu toimivan työsuhteolettamuksella.”

yksikön sähköpostilistoille, oikeus henkilökoulutukseen sekä oikeus kielentarkastukseen voivat muuttua jokaisen siirtymän myötä riippuen myös siitä, onko henkilö väitöskirjatutkija vai tutkijatohtori.

Jotta rahoituksen katkeaminen ei aiheuttaisi tutkimukselle välttämättömän perusinfraan menettämistä, yliopisto voisi myöntää käyttöluvut väitöskirjan jälkeen esimerkiksi kolmeksi tai viideksi vuodeksi rahoituksesta riippumatta (tilanne voitaisiin tarkistaa esimerkiksi vuosittain). Tämä olisi uransa alussa oleville apurahatutkijoille merkittävä tuki (Ks. Suositukset Helsingin yliopistolle s. 31).

” *Toivoisin sujuvuutta apurahatutkijan sopimuksen tekemiseen ja tasa-arvoista mahdollisuutta päästä yliopiston koulutuksiin kuten yliopistopedagogiikan kursseille ja projektijohtamisen kursseille, jotta olisi mahdollista kehittää omaa osaamista myös apurahakausina.”*

” *Toivoisin stabiiliutta työkuviioon. Yliopistokin voisi sitoutua meihin väitöskirjan tekijöihin, eikä aina me vaan yliopistoon. Jos oma yhteisömme ei olisi tukena, olisi hyvin yksinäistä yrittää selvittää perusasioita. Kaikki emme tule akateemisesta perheestä emmekä tiedä, mitä milloinkin on syytä tehdä.”*

PIRSTALEINEN JA NIUKKA RAHOITUS LUO EPÄVARMUUTTA

Pyysimme vastaajia kertomaan, kuinka paljon ja minkä pituisia apurahakausia heillä oli ollut viimeisen kahden vuoden aikana. Kysymykseen saatiin yhteensä 230 vastausta. Suurimmalla osalla vastaajista oli käytössään vuoden tai alle vuoden apuraha (67 %). Tulos on samankaltainen kuin TATTE:n tekemässä selvityksessä, jossa 72 % vastaajista oli korkeintaan vuoden mittainen apurahakausi (ks. [TATTE:n raportti](#), s. 6). Vastaajista 17 % oli saanut kolmen tai neljän vuoden yhtäjaksoisen apurahan. 9 % vastaajista ilmoitti saaneensa noin kaksi vuotta rahoitusta kerrallaan. Lisäksi osa vastaajista oli yhdistänyt apurahoja lyhytaikaisiin tai osa-aikaisiin työsuhteisiin. Yhteensä 7 % vastaajista ilmoitti olevansa ilman rahoitusta tai työttömänä.

Kyselyyn vastanneita pyydettiin myös nimeämään suurimmat apurahatutkimukseen liittyvät haasteet. Rahoituksen sirpaleisuus nousi selkeästi esiin kaikkein suurimpana stressitekijänä. Lyhyet apurahakaudet edellyttävät jatkuvaa rahoitushakua, joka vie aikaa varsinaiselta tutkimustyöltä.

Kyselystä kävi lisäksi ilmi, että 55 % vastaajista oli jossain vaiheessa tehnyt (ja osa teki parhaillaan) tutkimusta ilman rahoitusta tai työttömänä, ja 13 % vastaajista kertoi tehneensä tutkimusta muiden töiden ohella. Kyselyn perusteella tutkimusta tehdään tyyppillisesti ilman rahoitusta väitöstutkimuksen alussa ja apurahakausien välissä. Osa vas-

“*PhD students should have at least 1 year of funding. If they don't do well in the first year of their PhD, then funding for the next years can be taken into consideration. There should be a protocol to not accept student in the doctoral programme if the funding is not available. There is a lot of dilemma, pain, confusion and loss of self-confidence when you don't have funding. Your mind says don't quit the PhD and practicality says do something that gives you money. The people that surrounds you gives you lot of suggestions and leave you super confused. Funding gives a clear path to go ahead.*”

”*[Suurin haaste on] Apurahakaudelta toiseen siirtyminen ja siihen liittyvä epävarmuus. Tällä hetkellä käynnissä olevan apurahakauden viimeinen vuosi pitäisi kai periaatteessa käyttää jatkon suunnitteluun ja seuraavien apurahojen hakuihin, mutta samalla käynnissä oleva projekti pitäisi saada myös kunniallisesti loppuun.*”

taajista oli pystynyt kompensoimaan rahoituksen puuttumista tuntiopettajana tai muiden töiden avulla. 35 % vastaajista ei ollut koskaan tehnyt tutkimusta ilman rahoitusta tai työttömänä.

Tutkimusta työttömänä tehneiden korkeaa prosenttia ei voida selittää pelkästään sillä, että rahoitusta haettaessa työstetään tutkimussuunnitelmaa ilman apurahaa. Selvityksemme viittaa ennemminkin siihen suuntaan, että työttömyysjaksot kuuluvat tutkijoiden uraan, jossa apurahakaudet, eri pituiset työsuhteet ja työttömyysjaksot limittyvät ja vuorottelevat. Silloin keskeiseksi ongelmaksi nousee apurahatutkijoiden korkea työttömyyden uhka ja heikko työttömyysturva (ks. Apurahatutkijat yhteiskunnan rakenteiden väliinpuotoajina, s. 24 ja Suositukset apurahansaajien toimeentulon ja työttömyysturvan parantamiseksi, s. 36).

Rahoituksen pirstaleisuuden lisäksi osalla vastaajista oli vaikeuksia tulla apurahallaan toimeen. Vastaajista 39 % piti apurahaa liian niukkana ja heidän vastauksissaan korostui koettu ristiriita korkean koulutuksen ja matalan toimeentulon välillä. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös aiemmista selvityksistä ([TATTE 2020](#) s.7, [Tieteentekijöiden liitto](#), 2017).

Epävarmasta ja niukasta rahoituksesta johtuen apurahaa täydennetään kyselymme mukaan melko yleisesti muilla töillä, joita ovat mm. opetus, kliininen työ, esiintymiset, yleisöluennot, kirjoitustyö ja siihen liittyvät lainauskorvaukset sekä tekijänoikeusmaksut, käännökset, kielentarkastukset ja sivutoiminen yrittäjyys. Tämä tasapainottaa taloutta, mutta lisää myös työtaakkaa, stressiä ja uupumisen riskiä. Yleisesti ottaen elämänlaatuun vaikuttava niukkuus ja jatkuva ennakoimattomuus rahoituksessa heikentävät motivaatiota tehdä tutkimusta.

YLIOPISTOKORVAUS EI VASTAA TARKOITUSTAAN

Vastaajista 66 %:lla oli työtila yliopistolla, kun taas 34 %:lla vastaajista työtila oli jossakin muualla. Yliopistokorvausta maksoi ainoastaan 22 % vastaajista, mikä liittyi tutkimusta rahoittaneen säätiön asettamiin ehtoihin. Vastauksista kävi ilmi, että yliopistokorvausta pidetään vaikeasti hahmottuvana käytäntönä, ja monille vastaajille oli epäselvää, mitä yliopistokorvaukseen sisältyy (esimerkiksi työtila, tietokone, puhelin, tai vain joku näistä).

Lisäksi työhuonevuokrien kerääminen osalta tutkijoista samaan aikaan, kun osa käyttää työtiloja veloituksetta, on aiheuttanut eri-arvoisuuden kokemuksia. Osa vastaajista toi esiin sen, että statuksen muutokset työsuhteisesta apurahalle ja osa-aikainen työskentely olivat saattaneet johtaa joustaviin ja vaihteleviin työhuonejärjestelyihin, joiden vuoksi yliopistokorvaus vaikutti heistä entistäkin sekavammalta.

Työhuoneen merkitystä yhteisöön integroitumista määrittävänä positiivisena tekijänä kuvattiin edellä luvussa Yliopistoyhteisö: kolmen kerroksen väkeä. Suositamme vahvasti yliopistokorvauksista luopumista ja työtilojen tarjoamista apurahatutkijoille siten, että työtilojen sijainti tukee lähiyhteisön rakentumista (ks. Suositukset yliopistolle s. 31).

“ I have no idea on how it works.”

” En tiedä, maksanko (tai olenko maksanut) vuokraa työtilasta. Jos olen, se on kaiketi mennyt yliopistokorvauksena. Edellisellä, vuosi sitten päättyneellä apurahakaudellani hain työtilaa ja sain sen kahdeksi vuodeksi (siis ulottuen apurahakauden yli); en ollut kiinnostunut sen maksujärjestelyistä, koska minun ei tarvinnut tehdä niiden suhteen mitään.”

” Ihmettelen miksi minulta perittiin vuokra, koska muilta apurahatutkijoilta, jotka tunnen ja jotka työskentelevät samassa työhuoneessa kanssani, ei ole veloitettu tilavuokraa. Siis jopa sellaisilta henkilöiltä, jotka myös työskentelevät Kulttuurirahaston apurahalla. Miksi siis minun piti maksaa? Olen kuullut, että vuokraa peritään vain Kulttuurirahaston apurahalla työtä tekevilta. En ymmärrä miksi näin on, sillä kyseinen apuraha on jo muutenkin pienempi kuin muut esimerkiksi Koneen [Säätiön] apurahat.”

TIEDOTUS TAKKUAA

Kyselymme perusteella yliopiston tiedotus saavuttaa apurahatutkijat vaihtelevasti. Apurahatutkijoiden asema suhteessa henkilöstöön on niin poikkeuksellinen, että kohdentamaton tiedotus aiheuttaa usein epäselvyyksiä. Apurahatutkijoiden on vaikea hahmottaa, milloin tiedotus koskee heitä ja milloin ei.

Ohitetuksi tuleminen viestinnässä heijastuu siihen, miten apurahatutkija kokee asemansa yhteisössä. Apurahatutkijat saattavat tehdä yliopistolla töitä vuosia ja silti kokea jatkuvaa epävarmuutta siitä, minne he ovat tervetulleita, sekä mitkä asiat koskevat tai eivät koske heitä ja millä perusteella. He kohtaavat siten arjessaan paljon tilanteita, joissa he joutuvat toistuvasti peilaamaan omaa asemaansa suhteessa työsuhteisiin kollegoihin. Tiedotus toisin sanoen muistuttaa apurahatutkijoita eksplisiittisesti siitä, mitkä palvelut eivät ole heille tarjolla.

Selvityksemme mukaan apurahatutkijoiden tärkeä tiedonlähde ovat tällä hetkellä toiset apurahatutkijat, joiden kokemuksen avulla ongelmatilanteita ratkotaan. Sen lisäksi apurahansaajan oikeuksista tiedottaminen on jäänyt pitkälti säätiöiden, MELAn, ammattiliittojen ja järjestöjen vastuulle. Yliopiston kannattaisi ottaa aktiivinen rooli apurahatutkijoiden asemaan, perehdytykseen, apurahatutkijan sopimukseen ym. apurahatutkijoiden arkeen vaikuttaviin asioihin liittyvässä tiedottamisessa. Etenkin kansainvälisten apurahatutkijoiden tiedoissa ja taidoissa on paljon parantamisen varaa. On yliopiston etu, että apurahatutkijat osaavat paremmin tulkita asemaansa paitsi suhteessa yliopistoon, myös sosiaaliturvaan, verotukseen ja viranomaistahoihin.

” Haluaisin tietää onko minulla esihenkilöä ja keneen minun tulisi ottaa yhteyttä, kun esimerkiksi joissain palveluissa kysytään 'onko esihenkilö hyväksynyt tämän.' ”

” Ettei joka kohdassa korostettaisi eroa 'henkilökunnan/staff' ja 'muiden' välillä kun työyhteisössä iso osa ei ole 'henkilökuntaa'. Oppiaineeni nettisivulla on kategoriat 'people' ja 'grant researchers' (jossa en itse ole näkyvissä), eli apurahatutkijat eivät ole edes ihmisiä. Tuhatissa näyn 'visiting researcher' -statuksella vaikkei minulla ole affiliaatiota missään toisessa yliopistossa.”

” Olen epävarma mihin tilaisuuksiin tai etäkokouksiin voin osallistua ja mihin minun oletetaan osallistuvan? Joskus kuulen tiedekuntaan liittyvistä asioista tai hiljaisesta tiedosta käytännön asioissa työsuhteisilta kollegoilta jälkikäteen vaikka asia olisi voinut olla hyvä tietää aikaisemmin. Tässä suhteessa apurahatutkijoita ei perehdytetä vaan oletetaan, että tieto etsitään itse; toisaalta kaikkea ei hoksaa etsiä tai kysellä, jos asiasta ei kerrota. Irrallisuuden tunne tiedekunnan tilaisuuksissa, jossa puhutellaan työntekijöitä ja työsuhteessa olevia tutkijoita.”

” *[...] Ainakin välillä törmää siihen, että ohjeissa ei ole otettu apurahalla tekeviä huomioon (esim. katselin juuri ohjeita siitä miten ratkoa pieniä ongelmia ohjaajan kanssa, ja neuvo yhdessä kontekstissa oli kääntyä työterveys- tai opintopsykologin puoleen, jotka ovat palveluita, joihin apurahalla jatko-opintoja rahoittavalla ei ole oikeutta).*”

“ *One thing doesn't even involve me so much, but I think it's a big waste: instead of having administrators helping and organizing, the professors/lecturers are left to fill in all the technical and admin stuff and no one, at times, knows what the answer to any practical problem might be. It is, of course, on the Internet somewhere, but then a professor with 10 phd students and tons of work is searching for some mundane information instead of correcting texts and guiding students. [...]”*

Tampereen yliopiston tieteen tekijät suositti omassa selvityksessään, että apurahatutkijoiden neuvonnan tulisi olla yliopistossa määrättyjen hallintohenkilöiden vastuulla. Tätä mahdollisuutta tulisi tutkia myös Helsingin yliopistossa. Jotta apurahatutkijoille suunnattu tiedotus saadaan systemaattisemmaksi ja inklusiivisemmaksi, ehdotamme lisäksi, että apurahatutkijoille aletaan lähettää säännöllisesti uutiskirjettä. Suositamme lisäksi, että kaikessa tiedotuksessa panostetaan apurahatutkijoiden huomioimiseen ja tehdään heidät vastaanottajina näkyviksi muun henkilökunnan rinnalla (ks. Suositukset Helsingin yliopistolle, s. 31).

TYÖHYVINVOINTI JA TUEN TARVE

Huomattava osa vastaajista piti työterveys- huollon ja YTHS:n palveluiden väliin putoamista yhtenä merkittävimmistä ongelmista, jotka lisäävät eriarvoisuutta työsuhteisten ja apurahatutkijoiden välillä. Työterveyshuol- lolta kaivattuja konkreettisia palveluita olivat esimerkiksi influenssarokotus ja mahdolli- suus päästä fysioterapiaan.

Erot työsuhteisten ja apurahatutkijoiden välillä näkyvät myös monilla muilla työ- kentelyyn ja työhyvinvointiin vaikuttavilla tavoilla. Työsuhteisille mahdolliset asiat ja palvelut, kuten tietokoneet, työpuhelimet, tarvittavien ohjelmien lisenssit tai työergo- nomiaan vaikuttavat sähkötyöpöydät ovat hyvin vaihtelevasti tarjolla apurahatutkijoille. Samoin apurahatutkijat jäävät työyhteisön kehitys- ja virkistyspäivien ulkopuolelle. Vaihtelu tiedekuntien välillä on suurta, eikä apurahatutkijoille tarjota kattavasti tietoa siitä, mitä on tarjolla (ks. Tiedotus takkuaa, s. 18).

Oma lukunsa on yliopiston apurahatutkijoilla teettämä palkaton tai alipalkattu työ, jota edelleen esiintyy esimerkiksi opetusyhteyksissä. Mainintoja tällaisesta ei onneksi ollut monissa vastauksissa, mutta jokainen kerta on liikaa. Yliopiston ei tule missään tilan- teissa käyttää apurahatutkijoiden heikom- paa asemaa hyväksi teettämällä heillä töitä ilman asianmukaista korvausta.

Apurahatutkijat kokevat kyselymme perus- teella suorituspaineita, yksinäisyyttä ja riittämättömyyttä ja tarvitsisivat kipeästi tukea työhyvinvointiin. Osa kaipaa erityi- sesti verkostoitumista sekä vertaistukea ja mentorointia, osa henkilökohtaista neuvon-

” *Esim. työyhteisön virkistyspäivään sain ensimmäisenä vuonna kutsun vasta sitten, kun yksi työntekijöistä oli peruuttanut osallistumisensa ja minun kutsumiseeni vapautui tilaa. Olin tosin tällöin töissä eri rakennuksessa kuin muut, koska oppiaineen tiloissa ei ollut paikkoja. (En saanut avaimeni oikeuksia edes oppiaineen tiloissa käyntiä varten, vaikka tämä olisi helpottanut seminaariavustajana tekemääni ilmaista työtä.)”*

” *Meitä oli kurssilla neljä opettajaa; kolme kuukausipalkkaista ja minä. Me teimme täsmälleen samaa työtä, mutta minä puoli-ilmaiseksi. Jos vaikka olisi sattunut työtapaturma, olen varma, että olisi kiistelty pitkään ja hartaasti, kuka on vastuussa, koska minulla ei ole esimiestä.”*

” *Että olisi joku nimetty henkilö, jonka voisi tavata kasvotusten (tai zoomin kautta), jolta voisi kysyä apua, joka osaisi vastata. Tiedekunnan tason osaava ja ajantasalla oleva tukihenkilö apurahatutkijoille byrokratian pyörteissä.”*

taa ja opintopsykologin palveluita. Aalto-yliopisto tarjoaa vuodesta 2020 ensimmäisenä Suomessa väitöskirjatutkijoille opintopsykologin palveluita, ja tehtävään on palkattu oma opintopsykologi. Tästä olisi syytä ottaa Helsingin yliopistossa mallia.

Monet mainitsivat yhtenä erona työsuhteisiin myös määrättyjen loma-aikojen puutteen ja sen vaikutuksen työssä jaksamiseen. Vaikka apurahatutkija on oman ajankäyttönsä suunnittelija ja siten vapaa pitämään myös lomaa apurahakautensa aikana, kyselyn vastaukset paljastavat, että pätkätyöhön liittyvät suoritus- ja tulospaineet ajavat monet apurahatutkijat työskentelemään ilman lomaa apurahakausien aikana. Tämä lisää merkittävästi työuupumuksen riskiä.

Apurahatutkijat kaipaavat myös kipeästi urapalveluita ja uraohjausta, joita tulisi tarjota heti tutkijanuran alusta lähtien. Tohtorintutkinto ja väitöskirjaprosessi valmistaa akateemiselle uralle, vaikka se on mahdollinen vain pienelle osalle valmistuneista, ja suurin osa tulee työskentelemään muilla aloilla. Vaikka tohtorit tilastollisesti työllistyvät edelleen hyvin, sekä tulevat tohtorit että väitelleet vastaajat olivat hyvin huolissaan tulevaisuudestaan. Moni näki mahdollisuutensa akateemisessa maailmassa heikkoina ja oli samalla huolissaan siitä, että valmistuu ylikoulutettuna muihin tehtäviin nähden, ja kaiken lisäksi ilman sitä työkokemusta, jota samoista työpaikoista kilpailevilla maistereilla on (ks. Apurahatutkijan uranäkymät, s. 26).

Koska ohjaajat ja muut akateemiset kollegat eivät ole parhaita henkilöitä tukemaan yliopiston ulkopuolisen uran suunnittelussa, yliopiston kannattaisi panostaa mentorointiohjelmien ja muiden alakohtaisesti räätälöityjen urasuunnittelun tukimuotojen sekä verkostoitumistilaisuuksien kehittämiseen. Monipuolisempi uraohjaus vähentäisi apurahatutkijoiden uranäkymiin liittyviä huolia sekä parantaisi heidän mahdollisuuksiaan valmistautua alusta alkaen monenlaisiin urapolkuihin ja työtehtäviin. Samalla tulisi pohtia ja ratkaista miten väitöskirjatutkijan aika riittää kahdelle vaihtoehdoiselle urapolulle valmistautumiseen.

Apurahatutkijoiden työhyvinvointiin panostaminen ja neuvojen, vertaistuen sekä urapalveluiden aktiivinen tarjoaminen olisi keino vahvistaa heidän jaksamistaan, tukea heidän pätevoitymistään, sitoa heidät paremmin yliopistoyhteisöön ja yleisesti ottaen parantaa heidän toistaiseksi erittäin epämääräistä asemaansa.

PERHE-ELÄMÄN JA APURAHATUTKIMUKSEN YHDISTÄMINEN

Monet vastaajat toivat esiin huolensa siitä, miten apurahalla tehtävä tutkimus on yhdistettävissä perhe-elämään. Yksi suurimmista stressitekijöistä oli tässäkin asiassa apurahoihin liittyvä taloudellinen epävarmuus, jonka takia perheellisyys tai perheen perustaminen ei monien mielestä ole yhdistettävissä apurahaan.

On huomattavaa, että niistä vastaajista, jotka kertoivat apurahan olevan liian niukka (104 vastaajaa), 19 % mainitsi puolison taloudellisen tuen olevan merkittävä apurahaa täydentävänä "tulo". Tämän kyselyyn vastanneista liki 70 % oli naisia. Kun ensisyntyneiden keski-ikä on Suomessa noin 29 vuotta ja tähän kyselyyn vastanneiden keski-ikä 35,7 vuotta (moodi 28), on perusteltua pohtia apurahana saatujen tulojen tasa-arvovaikutuksia etenkin perheellisten tutkijanaisten valintoihin: ohjaavatko niukat apurahat perheissä taloudellisiin ratkaisuihin, joissa puolison rooli elättäjänä korostuu?

Apuraha-arjen yhdistämistä perhe-elämään pidettiin taloudellisesti joko vaikeana tai mahdottomana, varsinkin, jos perheeseen ei kuulunut toista vanhempaa, jolla oli vakiuinen työ tasapainottamassa apurahatutkijan epävarmoja tuloja. Samoin apurahojen yhdistäminen raskausaikaan, sen mahdollisiin sairauslomiin sekä vanhempainvapaaseen koettiin epävarmana. Toisaalta vastaajista 8 % kertoi, että perheen perustaminen ei tunnu mahdolliselta niukan toimeentulon ja ennen kaikkea ennakoimattomien, lyhyiden rahoituspätkien vuoksi.

”Apurahakauden aikana joutuu karsimaan kaiken minimiin. Sillä pärjää jotenkuten jos lapsia ei ole, mutta lasten saamisen jälkeen en voisi kuvitella palaavani apurahalle. Vain ne, joilla on varallisuutta muuten (kuten velaton asunto) tai hyvin askeettinen elämäntapa voivat oikeasti elää apurahalla Helsingissä.”

”Olen ollut epävarma perheen perustamiseen liittyvistä asioista apurahatutkijana, kun työterveyspalveluita ei ole tarjolla ja taloudellinen tilanne on niukka. Apurahan ja koko työtilanteen määräaikaisuus, putoaminen työverkostojen ulkopuolelle ja tauko työelämästä vanhempainvapaan aikana huolestuttavat.”

”Endast osäkerheten för framtiden är ytterst svår att kombinera med småbarnsliv.”

Kysyimme myös muista kuin taloudellisista haasteista, jotka liittyvät perhe-elämän ja apurahan yhdistämiseen. Moni perheellinen vastaaja koki, että apurahalla työskentelyn vapaus helpottaa perhearkea (vastaajat mainitsivat muun muassa joustot lasten lomaajoissa ja päiväkotij- ja kouluarjen rutiineissa).

Toisaalta tuotiin esiin myös se, että hoivavastuu kasautuu helposti sille huoltajalle, jonka työ joustaa enemmän. Koronapandemian aikana kokemus on todennäköisesti ollut normaalia yleisempi.

Perheelliset kokivat myös olevansa perheettömiä huonommassa asemassa uralla etenemisen näkökulmasta. He eivät enää voineet tehdä säännöllisesti ylityötä, jota uralla eteneminen heidän käsityksensä mukaan vaatii. He eivät myöskään voineet odottaa puolisonsa muuttavan omien päätöksiensä perässä maasta toiseen, eikä sen toisaalta katsottu olevan lapsillekaan hyväksi. Lisäksi on muistettava, että monilla on muitakin hoivavastuita, jotka voivat sitoa heitä omalle paikkakunnalleen. Inhimilliseltä kannalta perhe ja muut läheiset sekä heihin liittyvät hoivavastuut ovat keskeinen osa elämää, eivätkä ne missään nimessä saisi olla este akateemiselle uralle.

Kyselymme tulokset osoittavat vahvasti siihen suuntaan, että apurahansaajien mahdollisuudet yhdistää perhe ja työ eivät ole riittävän hyvät. Aiheesta tarvitaan laajempaa tutkimusta, minkä lisäksi tulisi suunnata konkreettisia ja nopeasti vaikuttavia tukitoimia perheellisten apurahansaajien hyväksi (kuten korotukset perheellisten apurahiin, ks. Suositukset säätöille ja suositukset apurahansaajien toimeentulon ja työttömyysturvan parantamiseksi s. 34–37).

” Ei ole hankaluuksia sovittaa apurahatutkimusta perhe-elämään, vaan päinvastoin. Koska apurahalla työskennellessä ei ole työsopimusta, ei ole myöskään työaikaa. Näin pystyy joustavasti sovittamaan työn perhe-elämän järjestelyiden kanssa.”

” Taloudellisesti tilanne on haastava mutta muutoin tutkijan rooli helpottaa perhearjen pyörittämistä.”

” Kun puoliso tekee ‘kiinteää päivätyötä’ muodostuu helposti tilanne jossa apurahalla ‘vapaammin’ työskentelevä hoitaa kaiken juoksevan, päiväsaikaan mahdollisesti tapahtuvan kuten lasten sairausjaksot, hammaslääkärit, neuvolatapaamiset ym.”

” Pulmia on mm lapsen sairastuessa. Moniin työehtosopimuksiin on kirjattu, että toisen vanhemman esteestä hoitaa lasta on annettava selvitys pyydettyä, jotta työntekijä on oikeutettu palkkaan. Toisen vanhemman ansiotyö on tällainen este, mutta se, lasketaanko väitöskirjantai apurahatutkimus esteeksi, vaihtelee eri työnantajilla. On epäilemättä, että jos lapsi sairastaa, apurahatutkijan (tai väitöskirjatutkijan) olisi aina jäätävä kotiin hoitamaan lasta.”

APURAHATUKIJAT YHTEISKUNNAN RAKENTEIDEN VÄLIINPUTOAJINA

Vastausten perusteella on selvää, että apurahatutkijoiden asema on ongelmallinen myös suhteessa yhteiskunnan rakenteisiin ja että tietoa aiheesta on vaikea löytää. Kyselyn perusteella apurahatutkijat tarvitsisivat kootusti tietoa seuraavista asioista:

- apurahan verotuksesta
- Mela-eläkevakuutusmaksuista
- työttömyysturvasta
- sosiaaliturvasta (esim. asumistuki, vanhempainetuudet, jne.)
- oleskeluluvista

Ongelma on erityisesti saatavilla olevan tiedon hajanaisuus ja vaikeus löytää vastauksia siihen, miten omaa yksilöllistä tilannetta tulisi lähteä hoitamaan: minkä tahon puoleen kääntyä? Keneltä kysyä? Kyselyyn vastanneilla apurahatutkijoilla oli siten ennen kaikkea hankaluuksia hahmottaa omaa asemaansa ja soveltaa eri tukimuotoja ja viranomaisohjelmien palveluita omaan tilanteeseensa. Erityisen hankalaa tämä on ulkomaalaistaustaisille tutkijoille. Toisaalta myös viranomaisilla on vaikeuksia tulkita apurahatutkijan asemaa, mikä puolestaan näkyy epäjohtonmukaisina päätöksinä, joiden oikaisuprosessit ovat apurahatutkijoille pitkiä ja stressaavia. Esimerkiksi TE-toimisto tulkitsee väitöskirjaa tekevät tutkijat tapauskohtaisesti joko pää- tai sivutoimijaksi opiskelijaksi, mikä vaikuttaa työttömyysturvan myöntämiseen. Päätösten perusteiden selvittäminen vie aikaa ja voi jopa viivyttää valmistumista, kun työtön tutkija ei voi kirjautua läsnäolevaksi valmistukseen.

” Siirtymisvaiheet ovat kokopäivätyötä. Ilmoittautumiset, ilmoittamiset, sopimusten allekirjoittamiset, avainten ym. saamiset ja luovutukset, henkilökohtaiset tapaamiset, haastattelut, lupien hankkiminen ym. ja lisäksi tähän päälle tarkka laskeminen, ettei saa tukia/apurahoja/palkkoja/palkkioita päällekkäin, mutta selviää jotenkin seuraavaan 'palkkapäivään'. Henkinen stressi siitä pitäisikö työttömänä keskittyä kuitenkin tuottavamman työn hakuun tai uudelleenoulutukseen kuin tutkimustyöhön tai apurahojen hakuun.”

“ Yes, in the beginning of my career it was difficult to get a long residency in Finland because my funding was temporary and immigration office limit the residency period according to the funding time. It was difficult for the authority to understand that this kind of work (i.e. research) can be a temporary for ever. However, the problem solved at the end.”

“ I have had a lot of issues with unemployment benefits. Kela and TE-office frequently misunderstood my status, assumed that I was a student, etc. These issues often delayed any possibility of getting the benefits.”

Vastauksissa korostui myös työttömyyden uhka ja sen aiheuttama byrokratia: vastaajat, jotka eivät olleet kokeneet työttömyysjaksoja, olivat niistä jo valmiiksi huolissaan ja näkivät taloudellisen epävarmuuden lisäksi uhkana myös byrokratian sinänsä. He odottivat statuksen muutosten aiheuttavan kohtuuttoman paljon selvittelyä, vaikeasti tulkittavien hakemusten täyttämistä ja potentiaalista tukien epäämistä, vaikka heillä ei ollut tällaisia kokemuksia.

Huolen syy on perusteltu. Apurahatutkijoiden työttömyysturva on jäänyt ajastaan jälkeen eikä muodosta helposti hahmotettavaa kokonaisuutta. Apurahalla tehtävä tutkimus ei kerrytä työssäoloehdot, vaan on niin sanotusti ”perusteltu syy olla poissa työmarkkinoilta”. Tämä käsitys lienee jääne ajalta, jolloin apuraha oli poikkeuksellinen tapa ansaita elanto. Nykyään apurahat voivat kuitenkin olla tutkijan pääasiallinen tulonlähde monien vuosien ajan.

Apurahatutkijan ansiosidonnainen työttömyysturva riippuu edelleen siitä, täyttääkö apurahakautta edeltävä ansiotyö työssäoloehdon (työssä 26 viikkoa työttömyyttä edeltäneen 28 kuukauden tarkastelujakson aikana), sekä siitä, kuuluiko apurahatutkija aiemman työsuhteensa aikana työttömyyskassaan. KELA voi pidentää tarkastelujaksoa enintään 7 vuodella hyväksyttävän syyn, kuten apurahakauden tai vanhempainvapaan, perusteella. Apurahatutkijan työttömyysturva riippuu siis myös siitä, ettei KELAn asettama pidennettävä tarkastelujakso tule täyteen. Useampi apurahakausi yhdistettynä vanhempainvapaisiin voi kuitenkin johtaa siihen, että tarkastelujakso tulee täyteen, ja apurahatutkija putoaa ansiosidonnaisen työttömyysturvan ulkopuolelle. Näin tapahtuu siitä huolimatta, että hän on tehnyt koulutustaan vastaavaa työtä vuosien ajan – mutta apurahalla.

Kaiken kaikkiaan apurahatutkijoilla on tutkimusrahoituksen sirpaleisuuden vuoksi korkea riski jäädä ajoittain työttömäksi. Siksi apurahatutkijoiden työttömyysturvan päivittämiseen on huutava tarve (ks. Suositukset apurahansaajien toimeentulon ja työttömyysturvan parantamiseksi, s. 36).

APURAHATUTKIJAN URANÄKYMÄT

” *Epävarmuus huolettaa ja mikä tahansa työsuhteinen työ kiinnostaa enemmän kuin apurahalla työskentely.”*

Kysyimme millaisina apurahatutkijat kokevat tulevaisuudennäkymänsä, millaisia toiveita heillä on uransa suhteen, sekä mikä heitä huolettaa. Tähän kysymykseen vastasi 231 henkilöä.

Yleisellä tasolla vastaajien tulevaisuuden toiveet liittyivät poikkeuksetta taloudelliseen vakauteen ja ennakoitavuuteen. Yli-voimaisesti suurin osa toivoi voivansa tulevaisuudessa työskennellä työsuhteessa sen tuoman turvan vuoksi (taloudellinen vakaumus, työttömyysturva, työterveyshuolto, eläke). Kuten eräs vastaaja asian kiteytti: ”Toivon, että saisin työskennellä ensisijaisesti työsuhteessa. En pidä apurahatutkijan asemaan liittyvistä ulossulkemisista, epäselvyyksistä ja epävarmuudesta.”

Akateemista uraa leimaa yleisesti epävarmuus, ja varsinkin nuorten tutkijoiden kohdalla työnäkymät ovat niin epävarmoja, että

urapoluista tuskin edes voi puhua (ks. esim. [Tieteentekijät 2017](#)). HYTin kyselyn vastauksia työelämää koskevaan kysymykseen wleimaa niin ikään epävarmuus. Vain reilut 10 % vastaajista uskalsi olla varovaisen optimistisia uranäkymiensä suhteen. Loput olivat huolissaan etenkin taloudellisesta epävarmuudesta erilaisine seurauksineen. Huolet epävarmasta toimeentulosta jakaantuivat niin tasaisesti eri tiedekuntien välillä, että päätöksentekijöiden rahoituksen voi todeta olevan ongelma, joka koskettaa kaikkia aloja. Sen lisäksi myös perheen ja apurahatutkimuksen yhdistäminen sekä oma henkinen jaksaminen mietitytti monia (ks. Perhe-elämän ja apurahatutkimuksen yhdistäminen, s. 22). Näistä syistä johtuen osa vastaajista oli jo väitöskirjaa tehdessään päättänyt tutkimuksen jälkeen suunnata yliopiston ulkopuolelle töihin, vaikka sekin vaihtoehto näytti monen mielestä epävarmalta ratkaisulta.

Ani harva on uransa suhteen optimistinen

Kaikkiaan 231 vastauksesta vain pieni vähemmistö (reilut 10 % vastaajista) näki tulevaisuutensa edes osittain positiivisessa valossa. Heistä toiveikkaimpia olivat ne, joiden nykytilanne oli rahoituksen puolesta turvattu ja joilla oli jotakin tiedossa myös tulevan suhteen. Tämä saattoi tarkoittaa tutkimusrahoitusta, kuten tämän vastaajan kohdalla: "Tulevaisuus on melko valoisa. Tiedossa on rahoitus postdoc-hankkeelle, mutta toiveissa siintää vakipesti."

Osalla luottamusta tulevaisuuteen rakensi se, että he olivat palaamassa yliopiston ulkopuolisiin töihin väitöskirjan jälkeen. Heillä väitöskirja toisin sanoen oli pätevöitymisen väline, mutta samalla he tiesivät, että töitä olisi tiedossa myös ilman tohtorin tutkintoa.

Kuitenkin myös monet niistä, joiden tilanne näytti toistaiseksi hyvältä, olivat samalla huolissaan tulevaisuudesta. He nostivat vastauksissaan esiin muun muassa akateemisen uran epävarmuuden ja kuormittavuuden sekä sen, miten vähän tiedettä ja tutkimusta arvostetaan yhteiskunnassa ja huolen siitä, miten se tulee vaikuttamaan tutkimukseen pitkällä tähtäimellä.

” Kohtalaisen valoisana, koska olen opintovapaalla ja minulla on työpaikka valmiina. Tohtorin tutkinto avaa uusia mahdollisuuksia, mutta en jää valmistuessa tyhjän päälle.”

” Tulevaisuudennäkymät ovat epävarmat, mutta suhtaudun niihin toistaiseksi optimistisesti. Toiveena olisi saada rahoitusta tutkimustyöhön myös tulevina vuosina. Huolta aiheuttaa lähinnä se, ettei tiedettä ja tutkimusta tunnuta nyky-yhteiskunnassa pidettävän kovin tärkeänä.”

Akateemiselle uralle tähtäävillä epävarmuus on päällimmäisenä

Suuri osa vastaajista toivoi voivansa jatkaa uraa tutkimuksen parissa, mutta päällimmäisenä mielessä oli uranäkymien epävarmuus. Koska valtaosa apurahastoista on korkeintaan vuoden mittaisia, monet apurahatutkijat elävät kädestä suuhun tietämättä, mistä saavat elantonsa seuraavana vuonna. Taloudellinen epävarmuus heijastuu moniin elämän osa-alueisiin, ja sen pitkäaikaiset vaikutukset huolestuttivat monia. Huoli näkyi myös vastaajien tulevaisuudenuskossa. Jos nykyhetki näytti toivottomalta, oli myös tulevaan vaikea suhtautua optimistisesti.

Apurahatutkijoiden urapolkuja mutkistaa myös verkostojen ulkopuolelle jääminen. Työsuhteisilla tutkijoilla koettiin olevan monin kerroin paremmat mahdollisuudet verkottua, saada mentorointia varttuneemmilta kollegoilta ja yleensäkin meritoitua esimerkiksi opetuskokemusten, koulutusten ja konferenssimatkojen myötä.

” *Eniten huolettaa rahoitus, siis se että sitä (tai työpaikkaa) ei saa. Johtuen rahoituksen epävarmuudesta ja pätkittäisyydestä en osaa ajatella uraani kunnolla kuin mahdollisen apurahakauden verran eteenpäin. Olen jossain määrin jo luovuttanut sen suhteen, että minulla olisi ns. ”uraa” ainakaan suomalaisessa yliopistossa - se edellyttää oikeaa ajoitusta ja tietyllä tavalla oikeanlaiseen muottiin osuvaa tutkimusaihetta ja -näkökulmia. Toivon kuitenkin voivani jatkaa tutkijana, sillä olen esimerkiksi saanut artikkeleitani erittäin maineikkaisiin lehtiin ja esikoismonografiani oli hyvin kiitetty.”*

” *Toivon jatkavani apurahatutkijana. Huoli on, että tämä on köyhyysloukku. Se vie kaiken energian, tulot jäävät naurettavan alhaisiksi koulutukseen nähden eikä muuta työtä edes kauheasti saisi tehdä. Samalla korostetaan, että alallamme ei kauheasti apurahoja myönnetä. Eli on valmistauduttava pitkiin työttömyysjaksoihin. Apuraha ei kerrytä ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa. Eli todella huonoltahan kaikki näyttää.”*

” *[...] tutkimukseen liittyvien matkojen tekeminen tai konferenssimatkojen tekeminen ja niistä korvauksen saaminen on paljon helpompaa työsuhteessa: työntekijänä yliopisto maksaa kaikki matkakorvaukset ja osallistumismaksut. Apurahalla ollessa pitää hakea monimutkaisia matkatukia ja niiden saaminen ei ole varmaa.”*

Myös kansainvälisten apurahatutkijoiden vastauksissa esiintyi huolta uran epävarmuudesta. Oleskeluluvat ja muu byrokratia huolettivat, kuten myös verkostoitumisen vaikeus ja taloudellinen epävarmuus. Yliopiston olisi syytä erityisesti panostaa siihen, että kansainväliset tutkijat integroituvat yliopistoyhteisöön, saavat tarvittavaa tukea rahoituksen hakuun sekä tukea väitöksen jälkeisen uran suunnitteluun.

Tutkimustyön vaativuus, akateemisen maailman työkulttuuri, lisääntyvä kilpailu, tieteen välineellistyminen ja julkaisukulttuurin muutos yhä nopeampitempoisemmaksi, yhdistettynä uranäkymien taloudelliseen epävarmuuteen koettiin erittäin stressaavana ja uhkana henkiselle jaksamiselle. Suuri kokonaiskuormitus syö apurahatutkijoiden motivaatiota ja saa monet kyseenalaistamaan työn mielekkyyden. Töitä ei haluta tehdä oman mielenterveyden kustannuksella.

Vastauksista välittyvä näköalattomuus on surullista varsinkin siihen nähden, kuinka motivoituneita ja työhönsä sitoutuneita apurahatutkijat ovat. Monet suhtautuvat tutkimukseen intohimoisesti ja toivoisivat voivansa tehdä sitä myös jatkossa, mutta näkevät työskentelyn reunaehdot mahdolltomina. Jos työllä ei voi kohtuullisella varmuudella tienata elantoaan, se uuvuttaa tekijänsä loppuunpalamiseen asti ja on lisäksi mahdoton yhdistää perhe-elämään, apurahatutkijat kääntävät katseensa inhimillisistä syistä muihin uravaihtoehtoihin. Ne, joilla puolestaan oli työkokemusta yliopiston ulkopuolelta, eivät nähneet mielekkäänä jatkaa epävarmaa tutkijan uraa, koska olivat tottuneita parempaan.

”*Koulutuksia suunnataan työsuhteisille. Väliillä tärkeää tietoa tuntuu menevän ohi.*”

”*Työsuhteisille kollegoilleni tarjotaan useammin opetusmahdollisuuksia, tilaisuuksia yhteiskirjoittamiseen ja hanketyöskentelyyn, heidät tunnetaan paremmin laitoksella ja heiltä tunnutaan odottavan enemmän. Minusta tuntuu että olen työsuhteisia heikommassa asemassa tulevaisuuden työnäkymissä yliopistolla, he ovat selvemmällä urapolulla yliopistolla. Myös tutkimusten mukaan he myös työllistyvät yliopistolle helpommin kuin apurahatutkijat.*”

”*Tulevaisuudennäkymät ovat todella epävarmat ja mietin päivittäin vähemmän stressaavaan työhön hakeutumista - sellaiseen, jossa olisi kuukausipalkka, työterveyshuolto jne. ja joka ei olisi koko ajan katkolla. Nyky-yliopistomaailman tehokkuusvaatimukset ja lyhyen tähtäimen tuloskeskeisyys eivät sovi yhteen mentaliteettini & työskentelytapojeni kanssa.*”

”*Huolettaa työssäjaksaminen ja tutkijantyön motivoivuus. On ihan tyhmää, että tutkijan pitää itse hakea itselleen tai ryhmälleen rahoitusta, sen saaminen on epävarmaa, ja sitten pitää affilioitua yhteisöön, joka ei (aina välttämättä) ole kiinnostunut auttamaan tai tukemaan, mutta haluavat kyllä meriitit ja merkinnät TUHATIin. Toivoisin olevani niin motivoitunut tutkimaan melkein-mitä-tahansa että voisin olla tutkija eläkkeelle asti, mutta eipä taida toteutua.*”

Työllistyminen yliopiston ulkopuolelle

Vaikka useimmat vastaajat toivoivat voivansa jatkaa tutkimustyötä, osa tiesi haluavansa suunnata yliopiston ulkopuolelle töihin. Monen kohdalla päätöstä motivoivat ennen kaikkea huonot edellytykset saada töitä yliopistomaailmasta ja akateemisen työn epävarmuus. Vastaajat halusivat eroon rahoitusrumban kuluttavasta pätkätyöelämästä eivätkä uskoneet mahdollisuuksiinsa saada vakituista työsuhdetta tutkimuksen parissa.

Sinänsä tohtoreiden työllistyminen yliopiston ulkopuolelle ei ole ongelma: päin vastoin. Sekä tämän että aiempien kyselyjen perusteella ([Tieteentekijät 2017](#)) näyttää kuitenkin siltä, että päätös lähteä akateemisesta maailmasta tehdään usein pakon edessä, turhautumisen ja pettymysten siivittämänä. Nykymuodossaan väitöskirjan teko yhdessä tutkintoon kuuluvien opintojen kanssa ohjaa ja valmistaa väitöskirjantekijöitä akateemiselle uralle. Kun tutkimukseen motivoitunut väitöskirjantekijä vuosien työn jälkeen huomaa, ettei tulevaisuutta tutkimuksen parissa olekaan, suunnanmuutos on vaikea ja stressaava.

Tilannetta voidaan parantaa ennen kaikkea hyvällä uraohjauksella, jota olisi tärkeää tarjota heti tutkijanuran alusta lähtien. Silloin tutkijoilla olisi mahdollisuuksia valmistautua jo väitöskirjaprosessin alusta alkaen monenlaisiin urapolkuihin ja työtehtäviin (ks. Työhyvinvointi ja tuen tarve, s. 20).

”*Jatkuvaa pätkärahoitusta ei kyllä jaksa pidemmän päälle. Siirtyminen yliopistolta poiskaan ei houkuttele, sillä työelämästä on noin 10 vuotta jäljessä muita ikätovereita.*”

“*I am daily worried about my future. Even though I was awarded a nice grant (from Academy of Finland), it will end soon. And then, what happens? Will I get another grant? Will I have a chance to apply for a position at the university? Should I look for jobs outside academia? Or should I simply go back to the country I came from? I do not have any hopes, just fears.*”

“*[...] While I hope to continue at the University, and pursue a position of a lecturer, I can see that there are very few positions, and very little funding. When my current funding runs out, I am worried that I will get nothing and will be unemployed for many years. I would like [to] leave academia, but as the job situation is pretty horrible right now, I can only see a prospect of long term unemployment.*”

SUOSITUKSET HELSINGIN YLIOPISTOLLE

Tämä kysely osoittaa, että apurahatutkijoiden suurimmat haasteet liittyvät yhtäältä sirpaleisen rahoituksen aiheuttamaan epävarmuuteen ja toisaalta vaikeuteen integroitua osaksi yliopistoyhteisöä. Nämä ongelmat lankeavat yhteen: pidemmät rahoitusjaksot mahdollistaisivat paitsi pitkäjänteisen tutkimuksen, myös pitkäjänteisen verkostoitumisen ja kiinnittymisen tutkijayhteisöön.

Rahoituksen suhteen yliopiston olisi tärkeää viestiä jo tohtorintutkinnon suoritusvaikeutta hakeville rahoituksen saamiseen liittyvistä epävarmuuksista ja erilaisista rahoitusmuodoista. Lisäksi ohjaajien vastuuta tukea apurahalla väitöskirjaa tekevien rahoitushakua tulisi tähdentää ja tarjota siihen riittäviä välineitä.

Konkreettisia toimia, joilla apurahatutkijoiden yliopistoyhteisöön kiinnittymistä parhaiten tuetaan, ovat työtilojen ja muun tutkimukseen tarvittavien välineiden ja infran järjestäminen mutkattomasti ja maksutta. Myös apurahatutkijan sopimus vahvistaa kokemusta yliopistoon kuulumisesta, mutta sen kohdalla on pohdittava, miten estetään sopimuksen ja sitä kautta tiettyjen käyttöoikeuksien kaavamainen katkeaminen rahoituskauden päätyttyä. Apurahatutkijan oikeudet (työtilat, ohjelmistot, henkilökunta-alennukset esim. Unisportissa ja kahviloissa, toimistotarvikkeet jne.) ja velvollisuudet (raportointi TUHATIin jne.) tulisi yhdenmukaistaa ja tiedotusta niistä lisätä sopimuksen teon yhteydessä. Yhteisöön kuulumista vahvistavat lisäksi pienet eleet, kuten henkilökuntakortit, liikuntasetelit ym. työhyvinvointia tukevat edut.

Merkittävää epätasa-arvoisuuden kokemusta aiheuttava ongelma on apurahatutkijoiden putoaminen työterveyshuollon ja YTHS:n palveluiden väliin. Apurahatutkijat, ja etenkin uransa alkuvaiheessa olevat väitöskirjatutkijat tarvitsevat kipeästi henkiseen hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyvää henkilökohtaista tukea ja neuvontaa, ja suosittelemme vahvasti opintopsykologien palveluiden ulottamista väitöskirjatutkijoille. Yliopistojen olisi selvitettävä tapoja saada apurahansaajat työterveyden piiriin yhdessä mm. säätiöiden kanssa. Toimivia malleja on jo useita. Esimerkiksi [Itä-Suomen yliopisto on vastikään ratkaissut asian](#) tarjoamalla apurahatutkijoille työterveyshuollon osana 10 % työsuhdetta. [Jotkut säätiöt puolestaan tarjoavat apurahansaajille terveysvakuutuksen](#), jonka turvin he voivat käyttää yksityistä terveydenhuoltoa pienellä omavastuulla.

Kyselymme osoitti, että viestintään liittyvät epäselvyydet ovat yksi merkittävä syy apurahatutkijoiden kokemukseen ulkopuolisuudesta. Tiedotus, joka jättää apurahatutkijat systemaattisesti huomiotta, ruokkii jatkuvaa, arkipäiväistä unohdetuksi tuleamista. Apurahatutkijoiden pääsystä relevanteille sähköpostilistoille tulee huolehtia, ja heidät tulee ottaa kohdennetusti esiin yliopiston tiedotuksessa. Viestinnässä tulee ilmaista selkeästi, koskevatko asiat apurahatutkijoita ja millä tavalla.

Uusille apurahatutkijoille tarvitaan kattava perehtymispaketti ja riittävästi tiedotustilaisuuksia, joiden järjestämiseen myös ammatyhydistykset voivat osallistua. Suosittelemme myös säännöllisesti apurahatutkijoille lähetettävää uutiskirjettä, johon kootaan

ajankohtaisia asioita ja jossa myös tuodaan esiin, keiden puoleen apurahatutkijat voivat kysymyksineen kääntyä. Suomen- ja ruotsinkieliset, mutta erityisesti muunkieliset apurahatutkijat tulee huomioida perehdytyksessä. Yliopiston tulee tarjota suomeksi, ruotsiksi sekä englanniksi riittävästi tietoa apurahatutkijan sopimuksesta sekä tietoa siitä, millainen status apurahatutkijoilla on suomalaisessa työttömyys- ja sosiaaliturvajärjestelmässä.

Suosittellemme myös alakohtaisen uraohjauksen ja mentoroinnin tarjoamista apurahatutkijoille heti väitöskirjaprosessin alusta lähtien. Ne auttaisivat sekä apurahatutkijoiden kokemaan uraan liittyvään suureen epävarmuuteen että työllistymiseen. Nuorten apurahatutkijoiden uran tukemiseksi olisi myös kohtuullista, että yliopisto myöntäisi käyttöluvat väitöskirjan jälkeen esimerkiksi kolmeksi tai viideksi vuodeksi rahoituksesta riippumatta (asiantila voitaisiin tarkistaa esimerkiksi vuosittain). Dosenttien kohdalla ratkaisu tunnusten jatkamiseen on olemassa. Myös uransa alussa olevat apurahatutkijat tarvitsisivat ratkaisun, jolla rahoituksen katkeaminen ei merkitisi tutkimukselle välttämättömän perusinfrastruktuurin käyttöoikeuksien menetystä.

Suosituksemme ovat linjassa TATTEn Tampereen yliopistolle antamien suositusten kanssa, ja TATTEn tavoin rohkaisemme Helsingin yliopistoa nimeämään ja perehdyttämään hallintohenkilökunnasta riittävän määrän henkilöitä vastaamaan apurahatutkijoiden tarpeisiin.

Suositukset yliopistolle pähkinäkuoressa

- Apurahatutkijan tietopaketti ja perehdytys
- Apurahatutkijoiden uutiskirje
- Suomen- ja englanninkieliset infotilaisuudet apurahatutkijoille
- Työtila ja apurahatutkijan sopimus (samat pelisäännöt kaikissa tiedekunnissa ja yksiköissä)
- Oma hallinnollinen henkilö vastaamaan apurahatutkijoiden asioista
- Opintopsykologin palvelut kaikille väitöskirjatutkijoille riippumatta rahoitusmuodosta
- Uraohjaus & mentorointi
- Yliopistokorvauksista luopuminen
- Käyttäjätunnusten jatkaminen rahoituksen katkoista huolimatta, esim. kolmen tai viiden vuoden ajan tutkimuksen aloittamisesta
- Yliopistopedagogiikan kurssit apurahatutkijoille
- Henkilökortit apurahatutkijan sopimuksen tehneille (henkilökunta-alennukset ravintoloissa, kulkulupa)

Recommendations to the University in a nutshell

- Grant researcher's info package
- Grant researcher's newsletter
- Information sessions in Finnish and English
- Workspace & contract (same practices in all faculties and units)
- Own administrator for grant researchers
- Study psychologist's services for all doctoral researchers
- Career counselling & mentoring
- Cancellation of university compensation
- Continuation of the access rights over gaps in funding (e.g. 3-5 years after getting the study right)
- Access to courses in university pedagogy
- Staff card for grant researchers who have a contract with the University

SUOSITUKSET SÄÄTIÖILLE

Kyselyymme vastanneet apurahatutkijat pitivät suurimpana työntekoon ja hyvinvointiin vaikuttavana ongelmana pirstaleista rahoitusta. Lyhyet rahoituspätkät vaikuttavat negatiivisesti elämänhallintaan ja vaikeuttavat merkittävästi keskittymistä tutkimuksen tekemiseen. Rahoituksen hakemisen ja omien apurahahakemusten räätälöimisen säätiöiden vaihtelevien hakukriteerien (mm. tutkimussuunnitelman pituus) mukaisiksi koettiin vievän liikaa aikaa itse tutkimukselta. Hakemusten pääkohtien yhtenäistäminen koskien esim. maksimipituutta keventäisi yksittäisten tutkijoiden työtaakkaa rahoitushauissa.

Kyselymme perusteella toteamme, että alle vuoden rahoituksia ei pitäisi myöntää. Lyhyet rahoitusjaksot eivät tue pitkäjänteistä tutkimustyötä, vaan aiheuttavat sen, että apurahasta merkittävä osa kuluu seuraavan apurahan hakemiseen. Lisäksi alle neljän kuukauden rahoituksista ei kerry eläkettä (MELA-eläkevakuutus), mikä voi heikentää sellaisten tutkijoiden asemaa, joiden toimeentulo koostuu useista alle neljän kuukauden pituisista apurahoista. Ainoa poikkeus, jolloin lyhyempi apurahakausi on perusteltu, on väitöskirjan loppuunsaattamiseen tarkoitettu puolen vuoden apuraha.

Suositlemme vahvasti apurahansaajille suunnatun tiedon kokoamista ja saavutettavuuden parantamista. Erityisesti englanninkieliseen informaatioon olisi syytä panostaa nykyistä enemmän. Tietoa voisi mahdollisuuksien mukaan myös keskittää esimerkiksi Säätiöt ja rahastot ry:n sivuille. Ymmärrettävyyteen ja selkeisiin ohjepolkuihin tulee

panostaa, ja suositlemme, että sivuille lisätään apurahansaajan Q & A -osio. Kyselymme perusteella yksi merkittävimmistä ongelmista tiedon saannissa on se, että apurahatutkijat eivät pysty soveltamaan omaa tilannettaan yleisiin ohjeisiin. Tähän voidaan vaikuttaa yksityiskohtaisilla ja selkeillä ohjeilla ja esimerkkitapauksilla. Yksi ratkaisu apurahansaajien (tieteen ja taiteen apurahat) aseman parantamiseen olisi myös keskitetty neuvoa antava palvelu, jonka vaatiman henkilöresurssin säätiöt voisivat rahoittaa yhdessä. Neuvonta ja ohjeistus ovat erityisen kipeästi tarpeen kansainvälisille apurahansaajille.

Kyselyymme vastanneista 39 % piti apurahaa liian niukkana etenkin suhteessa pääkaupunkiseudun elinkustannuksiin. Erityisesti perheelliset apurahatutkijat kokivat, että apurahoilla toimeen tuleminen on vaikeaa. Säätiöiden tulisi selvittää mahdollisuutta korottaa perheellisten apurahatutkijoiden apurahoja.

Työterveyden puute mainittiin myös kyselyn vastauksissa yhtenä apurahatutkijoiden suurimmista ongelmista. Erilaisia tapoja saada apurahansaajat työterveyshuollon piiriin olisi siksi selvitettävä. Toimivia malleja on nyt jo useita. Esimerkiksi [Suomen kulttuurirahasto](#) tarjoaa apurahansaajille terveysvakuutuksen, jonka turvin apurahansaaja voi käyttää yksityistä terveydenhuoltoa pienellä omavastuulla. [Itä-Suomen yliopisto puolestaan on vastikään ratkaissut asian](#) tarjoamalla vähintään vuoden rahoituksen saaneille apurahatutkijoille työterveyden osana 10 % työsuhdetta.

Suosituksset säätiöille pähkinänkuoressa

- Apurahahakemusten harmonisointi
- Pidempien apurahakausien suosiminen
- Apurahojen kuukausittaisen summan määrän tarkasteleminen, niin että se on apurahatutkijan koulutustasoon ja elinkustannuksiin nähden riittävä
- Keskitetyn tiedotuksen lisääminen
- Neuvonta apurahansaajille
- Työttömyysturvan edistäminen esim. työttömyysvakuutusmaksun tai yhteisrahoitusmallin avulla
- Apurahatutkijoiden työterveyshuollon edistäminen
- Korotus perheellisille apurahansaajille

Recommendations to foundations in a nutshell

- Harmonization of grant applications
- Long-term funding
- The size of the monthly grant should fit the grant recipient's educational stage and cost of living
- All information in one place
- Counselling to grant recipients
- Promotion of earnings-related unemployment benefits to grant recipients
- Promotion of occupational health care or personal health insurance to grant recipients
- Higher grants to people with families

SUOSITUKSET APURAHANSAAJIEN TOIMEENTULON JA TYÖTTÖMYYSTURVAN PARANTAMISEKSI

Tieteen verovapaan apurahan määrä on sidottu valtion taiteilija-apurahan määrään. Suosittelemme, että verovapaan apurahan rajaa tulisi tarkastella ja korottaa, koska se ohjaa säätiöiden myöntäminen apurahojen suuruutta vahvasti. Kyselyymme vastanneista 39 % piti apurahaa liian niukkana etenkin suhteessa pääkaupunkiseudun elinkustannuksiin. Koska apurahojen niukkuus vaikuttaa erityisesti perheellisten ja yksinhuoltajien toimeentuloon, rajan korotuksella olisi myös suotuisa tasa-arvoaikutus.

Apurahatutkijoiden asemaan liittyvä konkreettinen ja ratkaisua vaativa ongelma ovat rahoituskausien väliin jäävät työttömyysjaksot ja työttömyysturvan puuttuminen. Jopa 55 % kyselyymme vastanneista apurahatutkijoista ilmoitti tehneensä tutkimustyötä työttömänä tai ilman rahoitusta. Vaikka työskentely ja etenkin tutkimussuunnitelman työstäminen ilman rahoitusta on tyyppillistä siinä vaiheessa, kun tutkija hakee ensimmäistä apurahaa väitöstutkimukseensa, ei se yksin selitä korkeaa prosenttia. On selvää, että työttömyysjaksot kuuluvat apurahatutkijoiden uraan, jolloin keskeinen ongelma on luonnollisesti heikko työttömyysturva. Viranomaisten ja lainsäätäjien tulisi siksi tavalla tai toisella saattaa apurahatutkijat ansiosidonnaisen työttömyysturvan piiriin. Ratkaisuja tulisi etsiä eri tahojen välisellä yhteistyöllä. Voisiko apurahatutkijat esimerkiksi liittää työttömyysvakuutusmaksujen maksajiksi vastaavalla tavalla kuin eläkevakuutus on hoidettu MELAn kautta?

Nykymuodossaan apurahasaajan työttömyys- ja sosiaaliturva on myös sikäli epä johdonmukainen, että eri tuet määräytyvät erilaisin perustein. Esimerkiksi vanhempainpäivärahat määräytyvät apurahasta muodostuvan työtulon perusteella, mutta työttömyysturva ei. Viranomaisten olisi syytä yhdenmukaistaa ja päivittää käytäntönsä ja tulkintansa apurahatutkijoiden kohdalla ja tuottaa riittävästi selkeää ja tietoa apurahansaajille.

Suosituksset pähkinäkuoressa

- Verovapaan apurahan ylärajan nostaminen
- Eläkkeen kertyminen myös lyhyistä apurahoista
- Ansiosidonnaisen työttömyysturvan ulottaminen apurahatutkijoille osana itsensätyöllistäjien asemaan tehtäviä parannuksia ja niiden vaatimia lakimuutoksia
- Apurahansaajien sosiaalitukien perusteiden avaaminen ja riittävä tiedotus hakuprosesseista
- Eri viranomaisten byrokratian, kuten esim. työttömyystuen hakujärjestelmien, päivittäminen ja yhdenmukaistaminen niin, että ne ottavat huomioon apuraha-tutkimuksen työnteon muotona

Recommendations in a nutshell

- Raise of the maximum amount of tax-exempt grant
- Pension insurance from short-term grants
- Earnings-related unemployment benefits to grant researchers
- All information in one place (social security, taxation etc.)

LIITE: KYSELYLOMAKE

Taustatiedot

Uravaihe*

- I vaihe (väitöskirjatutkija)
- II vaihe (esim. tutkijatohtori)
- III vaihe (esim. yliopistotutkija, yliopistonlehtori)
- muu

Tiedekunta*

Tällä hetkellä olen

- apurahalla
- työsuhteessa yliopiston ulkopuolella
- työtön
- muu, mikä?

Olen tällä hetkellä työsuhteessa yliopistoon

- tuntiopettajana
- muu, mikä?

Oletko tehnyt apurahatutkijan sopimuksen yliopiston kanssa nykyisellä apurahakaudellasi?

- kyllä
- ei

Onko sinulla työtila?

- yliopistolla
- muualla

Maksatko vuokraa työtilasta?

- kyllä
- ei

Jos vastasit kyllä, maksaako säätiö vuokran suoraan (yliopistokorvaus), vai maksatko vuokran henkilökohtaisesta apurahastasi? Voit myös kuvailla järjestelyä vapaasti.

Oletko HYTin jäsen?*

- kyllä
- ei

Sukupuoli

- mies
- nainen
- muu
- en halua määritellä

Ikä

Nykytilanteesi, kokemukset ja haasteet

Kuinka paljon arvioit käyttäväsi/käyttäneesi aikaa apurahahakemusten tekemiseen viimeisten kahden vuoden aikana?

Kuvaile apurahakausiesi pituutta/määrää viimeisen kahden vuoden ajalta.

Teetkö/oletko tehnyt tutkimusta ilman rahoitusta/työttömänä?

Miten statuksen muutokset apurahatutkijasta työttömäksi, työttömästä työsuhteiseksi jne. vaikuttavat työskentelyysi? Mitkä ovat suurimmat statuksen muuttumisesta johtuvat ongelmat?

Riittääkö apuraha elämiseen?

- kyllä
- ei

Jos vastasit ei, kuvaile tarkemmin, miten olet täydentänyt tulojasi.

Apurahatutkijoiden asema suhteessa yhteiskunnan rakenteisiin on usein epäselvä. Oletko kohdannut ongelmia esimerkiksi vanhempainpäivärahaa, työttömyysetuuksia tms. hakiessasi?

Onko sinulla ollut hankaluuksia sovittaa apurahatutkimus perhe-elämään? Millaisia haasteita olet kohdannut?

Onko korona-aika (esim. erilaiset poikkeusjärjestelyt) aiheuttanut erityisiä haasteita sinulle?

- kyllä
- ei

Jos vastasit kyllä, kuvaile tarkemmin.

Tavoittaako yliopiston tiedotus mielestäsi sinut apurahatutkijana? (Oletko esim. relevanteilla sähköpostilistoilla)?

Koetko kuuluvasi yliopistoyhteisöön?

Koetko, että asemasi työyhteisössä eroaa työsuhteisista kollegoista?

- kyllä
- ei

Jos vastasit kyllä, kuvaile tarkemmin.

Onko sinulla ollut apurahalla ollessasi etuja, joita työsuhteiset saavat?

- kyllä
- ei

Jos vastasit kyllä, kuvaile halutessasi tarkemmin.

Tarpeet ja toiveet

Millaisina koet tulevaisuudennäkymäsi, millaisia toiveita sinulla on urasi suhteen, mikä huolettaa?

Mitkä asiat olet kokenut suurimpina haasteina?

Mikä on/mitkä ovat akuuteimmat asiat, joihin kaipaisit parannusta?

Koetko saaneesi tarpeeksi tietoa oikeuksista apurahatutkijana? Mistä olet saanut tietoa?

Positiivisinta apurahatutkijana?

Millaisia toimivia käytäntöjä olet apurahatutkijana kohdannut Helsingin yliopistossa?

Millaista tukea tai palveluita toivoisit ammattiyhdistykseltä?

Millainen vertaistuen muoto sopisi sinulle parhaiten?

Avoin vastaus, mielipiteitä, toiveita, kysymyksiä.

Kiitos vastauksistasi!

HYT

HELSINGIN YLIOPISTON TIETEENTEKIJÄT
FORSKARFÖRENINGEN VID HELSINGFORS UNIVERSITET
THE HELSINKI UNIVERSITY ASSOCIATION OF RESEARCHERS AND TEACHERS